

"Sluta med blommor och bin!"

En kvalitativ studie om unga vuxnas uppfattningar kring den sexualundervisning de fått i grundskolan

Ellinor Berggren

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet inom det sociala området

Vasa 2020

EXAMENSARBETE

Författare: Ellinor Berggren

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Ungdomsarbete och metodik

Handledare: Pia Höglund-Ingo, Ralf Lillbacka

Titel: "Sluta med blommor och bin!" – En kvalitativ studie om unga vuxnas uppfattningar kring den sexualundervisning de fått i grundskolan.

Datum 03.11.2020

Sidantal 38

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning de själva fått i grundskolan. De centrala frågeställningarna är följande: Hur upplevde unga vuxna sin sexualundervisning? Anser unga vuxna att sexualundervisning är viktigt? Hur upplevde unga vuxna lärarnas attityder kring ämnet?

I teoridelen behandlas teman så som sexualitet, sexuell hälsa, sexuell identitet, ungdomars utvecklingsutmaningar och ungdomars attityder gentemot sexualitet. I teoridelen beskrivs också varför sexualundervisning behövs, vad sexualundervisningen i Finland grundar sig på, hur grunden för läroplanen ser ut och hur man kan tänka som vuxen då man undervisar i sexualundervisning.

Jag har utfört en kvalitativ undersökning med hjälp av en online-enkät med öppna frågor. I undersökningen deltog 14 respondenter i åldern 20 – 25 år. I undersökningen framkom att alla respondenter tycker att sexualundervisning är ett viktigt ämne men att ingen av respondenterna är nöjda med den sexualundervisning de själva fått i grundskolan. Respondenterna anser att de skulle ha velat ha mer djupgående undervisning och att de inte fick tillräcklig information om olika preventivmedel, sexuella trakasserier, olika sexualiteter, fertilitetsmetoder och betydelsen av kommunikation mellan partners. De flesta respondenter anser att deras lärare hade bra attityder gentemot sexualundervisningen men att lärarna själva var obekväma i att hålla lektioner eller att lärarna inte hade tillräckligt med tid för att gå djupare in på ämnet.

Språk: Svenska

Nyckelord: Sexualundervisning, sexualkunskap, ungdomar

BACHELOR'S THESIS

Author: Ellinor Berggren

Degree Programme: Social welfare, Vaasa

Specialization: Youth work

Supervisor(s): Pia Höglund-Ingo, Ralf Lillbacka

Title: "Stop with the birds and the bees!" - A qualitative study of young adults' views and opinions regarding the sexual education they received in primary school.

Date 03.11.2020

Number of pages 38

Appendices 1

Abstract

The purpose of my thesis is to examine young adults' opinions regarding the sexual education they received in primary school. The main questions include young adults' experiences of sexual education, whether they believe sexual education is an important subject and how they experienced the teachers' attitudes surrounding the subject.

In the theory segment I discuss themes such as sexuality, sexual health, sexual identity, the adolescents' developing challenges, and adolescents' attitudes toward sexuality. Subjects such as the necessity and foundation of sexual education in Finland, the basis of the educational curriculum and thoughts on how to reflect as a teacher teaching this subject are also discussed in the theory segment.

I have carried out this qualitative study by means of an online survey consisting of open-ended questions. 14 respondents aged 20 - 25 years participated in the survey. The study showed that all respondents believe sexual education to be an important subject, but none of the respondents were content with the sexual education they received in primary school. The respondents stated that they would have wished for more comprehensive education and believe that they didn't receive enough information about contraceptives, sexual harassment, different sexual orientations, fertility methods and the importance of communication between partners. A majority of the respondents think that their teachers had good attitudes regarding the subject of sexual education, but found that the teachers felt uncomfortable giving the lessons. The respondents also found that teachers suffered from time constraints and therefore couldn't attend to the subject in a profound enough manner.

Language: English

Key words: Sexual education, youths, adolescents

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte, frågeställningar och avgränsningar.....	2
3	Ungdomar och sexualitet.....	3
3.1	Förändringar under ungdomstiden	3
3.2	Ungdomens utvecklingsutmaningar och nätverk.....	4
3.3	Sexualitet och sexuell hälsa.....	5
3.4	Sexuell identitet.....	6
3.5	Ungdomars attityder och sexualvanor	7
	Statistik: Enkäten Hälsa i skolan 2019.....	8
4	Sexualundervisningen i Finland.....	9
4.1	Betydelsen av sexualundervisning.....	9
4.2	Sexualundervisningen i Finland.....	10
4.2.1	Vad bygger dagens finländska sexualundervisning på?.....	10
4.2.2	Styrandet och verkställandet av arbetet	11
5	Nationella läroplansgrunder och kommunala läroplaner.....	12
5.1	Den nationella läroplansgrunden 2004	13
5.2	Den nationella läroplansgrunden 2014	13
5.3	Pedersöre kommuns läroplan 2016	14
6	Att prata om sexualitet med ungdomar.....	15
6.1	Utgå från friskperspektivet	15
6.2	Dialogen	16
7	Sammanfattning av teoridelen.....	17
8	Undersökningens metoder och tillvägagångssätt	18
8.1	Forskningsmetod	18
8.2	Val av respondenter.....	18
8.3	Datainsamlingsmetod och sekretess	19
8.4	Analysmetod.....	20
9	Resultatredovisning.....	20
9.1	Ålder	21
9.2	Egna attityder gentemot sexualundervisning	21
9.3	Sexualundervisningen i lågstadiet.....	22
9.4	Sexualundervisningen i högstadiet	23
9.5	Upplevelsen av undervisningen i olika årskurser	24
9.6	Det bästa med sexualundervisningen	25
9.7	Vad kunde ha varit bättre?	25
9.8	Lärarnas attityder	27

9.9	Lärarnas beteende	28
9.10	Hur borde man som vuxen prata med ungdomar?	29
9.11	Den perfekta sexualundervisningen	30
9.12	Något att tillägga.....	31
9.13	Sammanfattning av resultaten	31
10	Slutdiskussion	33
	Litteraturförteckning.....	36
	Bilagor.....	39

1 Inledning

Ungdomstiden brukar anses som en period i ens liv då det händer mycket. Man förändras inte bara fysiskt, utan också socialt, emotionellt och intellektuellt. Under ungdomstiden skapar man dessutom en egen syn på sin sexualitet och de flesta har också sina första sexuella erfarenheter under den här tiden. (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 55) För att ungdomar ska kunna utforska sin sexualitet på ett säkert sätt och kunna uppnå en god sexuell hälsa så är det väldigt viktigt att de får tillräcklig och saklig information om sex och sexualitet redan från början av ungdomstiden. Därför har sexualundervisning inkluderats i Finlands nationella läroplansgrunder (Utbildningsstyrelsen 2015). På detta sätt når man flest barn och ungdomar.

Idén till detta arbete kommer främst från två håll. Dels från mina egna och mina vänners erfarenheter av den sexualundervisningen vi fått, och dels från samhällets attityder. Jag och mina vänner har pratat ganska mycket om vår skolgång och om de ämnen vi haft. Under dessa samtal har vi också pratat mycket om den sexualundervisning vi fick och vad vi tyckte om undervisningen då samt vad vi tycker om den nu i efterhand. Både mina vänner och andra jag pratat med om sexualundervisningen tycker att undervisningen definitivt kunde varit bättre. Att idén till arbetet dels också kommer från samhällets attityder handlar om att attityden gentemot sexualitet i vårt samhälle har förändrats. En mer liberal syn har blivit allt vanligare i hela västvärlden (Häggström - Nordin & Magnusson 2016, s. 55). Sexualitet är inte längre ett främmande ämne för ungdomar, utan har snarare ofta en central del i bland annat filmer, serier, böcker och sociala medier. Ju mer jag insåg detta, desto mer började jag fundera kring den bild av sexualitet som ungdomar får från den här typen av medier. Får dagens ungdomar en bra sexualundervisning med tillräcklig information för att förhindra att deras kunskap nästan blint är baserad på olika tonårsdraman de sett?

Detta gjorde att jag blev intresserad av att lära mig mera om sexualundervisningen i skolan. Så jag gick en kurs i sexualkunskap. Där fick jag lära mig hur viktig sexualundervisningen är, olika sätt att prata om sex med både barn och ungdomar, vilka viktiga teman som borde vara med i undervisningen och också hur man själv borde vara som lärare i sexualkunskap för att barnen och ungdomarna ska ta till sig informationen. Efter kursen blev jag ännu mer nyfiken på hur andra unga vuxna upplever den sexualundervisning de själva fått.

2 Syfte, frågeställningar och avgränsningar

Syftet med detta arbete är att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning som de själva fått i grundskolan. Jag vill ta reda på hur unga vuxna minns sexualundervisningen; vad som var bra och tillräckligt, samt vad de upplever att fattades.

Mina frågeställningar är:

- Hur upplevde unga vuxna sexualundervisningen?
- Anser unga vuxna att sexualundervisning är viktigt?
- Hur upplevde unga vuxna lärarnas attityder kring ämnet?

Jag kommer avgränsa mig till att undersöka den sexualundervisning man får i grundskolan i dagens läge i Finland. Jag kommer inte undersöka den sexualundervisning som ungdomar eventuellt får på annat håll, som till exempel i hemmet, från någon fritidsklubb eller församling, eftersom det skulle bli ett för omfattande arbete.

Jag kommer intervjua unga vuxna i åldrarna 20 – 25. Tyvärr finns det inte tillräckligt med källor och material som kan användas för att se hur allt gjordes och hur man tänkte kring sexualundervisningen då dessa unga vuxna fick sin sexualundervisning. Därför kommer jag grunda min undersökning på nutidens sexualundervisning. En av de väldigt få källorna som handlar om den sexualundervisning som var aktuell då mina respondenter fick sin sexualundervisning är den gamla nationella läroplansgrunden. Därför kommer jag ta upp den till tals i kapitel 5 eftersom jag tycker den är relevant. Men för att få ett mer givande och helhetsomfattande examensarbete så väljer jag att basera min undersökning på nutiden kan man säga.

Jag valde att intervjua unga vuxna istället för ungdomar i grundskoleåldern för att unga vuxna har hunnit få lite perspektiv på den sexualundervisning de fått och kan reflektera över undervisningen på ett annat sätt. Ungdomar i grundskoleåldern är fortfarande mitt uppe i allt och det kan kännas jobbigt och pinsamt att prata om sexualundervisning. Varför jag valde just åldrarna 20 – 25 är bara för att få ett bestämt intervall för att forskningen inte ska bli för stor.

Enligt ungdomslagen (1285/2016) är ungdomar personer som inte ännu fyllt 29 år, men för att tydligare se skillnad på då jag talar om ungdomar i årskurserna 1 - 9 och de äldre ungdomarna som jag har intervjuat så kommer jag prata om de ungdomar jag har intervjuat som unga vuxna istället.

3 Ungdomar och sexualitet

I det här kapitlet kommer jag beskriva vad som menas med ungdom, ungdomstidens olika stadier, ungdomens utvecklingsutmaningar, sexualitet, sexuell hälsa, sexuell identitet, beskriva ungdomars attityder gentemot sexualitet samt ungdomars sexualvanor. Jag kommer också sammanfatta en del resultat från enkäten Hälsa i skolan 2019.

”Ungdomar” är ett ord som förekommer ofta i det här arbetet. Men vilka räknas då till ungdomar? Som skrivet i föregående kapitel beskriver ungdomslagen (1285/2016) att ungdomar är alla personer som ännu inte fyllt 29 år. Enligt Aaltonen, Ojanen, Vihunen och Vilén (2007, s. 18) är man ungdom då man är cirka mellan 11 – 25 år. Aaltonen et al. (ibid, s. 18) menar dock att det inte finns något exakt intervall eftersom man brukar säga att ungdomstiden börjar med de första biologiska förändringarna i puberteten, och eftersom alla utvecklas i olika takt så det vore fel att ha ett exakt intervall.

3.1 Förändringar under ungdomstiden

Ungdomstiden kan delas in i tre olika stadier: tidig ungdom (cirka 11 – 14 år), mellanungdom (cirka 15 – 18 år) och sen ungdom (cirka 19 – 25 år). I början förändras kroppen rent fysiskt. Man blir också mer intresserad av sin kropp och sitt utseende. Den fysiska utvecklingen leder till könsmognad och sexuellt uppvaknande. (ibid, s. 18) Man förändras dock inte bara fysiskt, utan också socialt, emotionellt och intellektuellt (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 55). Man tänker bland annat mer på sina känslor än tidigare, börjar kunna tänka mer logiskt och lär sig olika sociala spelregler. Många ungdomar börjar se annorlunda på barndomshemmets ideal och revolterar mot både barndomshemmet och normerna i vuxenkulturen. (Aaltonen et.al. 2007, s. 18) Den uppfattning om sexualitet som tidigare endast har påverkats av vårdnadshavares och andra vuxnas attityder jämförs nu med jämnårigas uppfattningar och attityder (ibid, s. 160). Under ungdomstiden skapar man också

en egen syn på sin sexualitet och de flesta har sina första sexuella erfarenheter under den här tiden. (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 55)

3.2 Ungdomens utvecklingsutmaningar och nätverk

Aaltonen et al. (2007, s. 19) menar att alla ungdomar har något som kallas för utvecklingsutmaningar. För att beskriva ungdomens utvecklingsutmaningar så behöver man först prata om utvecklingsuppgifter.

Utvecklingsuppgifter är de mål som samhället, näromgivningen och man själv förväntar sig att man ska uppnå i olika stadier av utvecklingen. Samhällets och näromgivningens mål kan till exempel vara emotionell självständighet, att man ska bli redo för äktenskap eller komma in på en viss karriär-stig. Ens egna mål kan antingen vara medvetna eller omedvetna och kan vara till exempel att man ska ha högsta betyg då man går ut gymnasiet eller att man ska hitta någon att bli kär i. (ibid, s. 19)

Utvecklingsutmaningar innebär kompromisser mellan sina egna mål och de mål som samhället och näromgivningen ställer upp för sig. Utvecklingsutmaningar är olika för alla unga. Samhällets förväntningar må vara nästan samma för alla ungdomar, men ungdomarnas egna resurser och behov samt deras näromgivnings förväntningar varierar, vilket betyder att allas utvecklingsutmaningar blir olika. (ibid, s. 19) Samhället och näromgivningen ingår i ungdomars (och alla människors) sociala nätverk. Ser man närmare på det sociala nätverket kan man dela in det i fyra olika system: mikrosystem, mesosystem, exosystem och makrosystem. Mikrosystemet är den direkta näromgivningen medan makrosystemet fungerar som "samhället" i det här sammanhanget. Mesosystem och exosystem är någonstans mitt emellan. (ibid, s. 19)

Mikrosystem, alltså näromgivningen, består av familjen, nära släktingar, kompisar, skolklass och fritidsgrupper. Personerna man har i mikrosystemet har alla olika roller och det påverkar hur man ser på sin livsmiljö. (ibid, s. 19)

Mesosystem kan beskrivas som relationer mellan olika mikrosystem, till exempel skolan och hemmet. Här ligger intresset på hur deras relation är. Har de olika systemen samma förväntningar på ungdomen eller skiljer de sig åt? (ibid, s. 19)

Exosystem är miljöer och faktorer som påverkar ungdomens liv indirekt, till exempel föräldrarnas arbetstider. Föräldrarnas arbetstider påverkar hur mycket tid föräldrarna kan och orkar spendera med sitt barn, vilket i sin tur påverkar ungdomen direkt. (ibid, s. 19)

Makrosystem är alla system i samhället som påverkar utvecklingsförutsättningarna för barn och ungdomar. Dessa är till exempel lagar, hälso- och socialvårdstjänster och utbildningssystemet. Till makrosystem hör också samhällets olika attityder samt normer och förväntningar gentemot barn och ungdomar. Hurudant beteende som accepteras och inte accepteras och på vilket sätt man ”borde” leva och agera. En stor del av dessa normer och förväntningar är de sexuella förväntningarna på ungdomar. (ibid, s. 21 – 22)

Barn och ungdomar som växer upp i miljöer med öppensinnade system som uppskattar olika sidor av människan kommer högst troligen också forma de mest mångsidiga utvecklingsutmaningarna. Har ungdomar olika utvecklingsutmaningar har de lättare att hantera olika utmaningar och fenomen i vuxen ålder. Några utvecklingsuppgifter från mångsidiga utvecklingsutmaningar kan vara att ”lära sig kontrollera sina känslor”, ”skapa en egen framtidsplan” och ”hitta en sexuell identitet och könsroll som passar ungdomen själv”. (ibid, s. 23)

3.3 Sexualitet och sexuell hälsa

Enligt Världshälsoorganisationen WHO (2006a) är sexualitet:

”... en central aspekt av att vara människa genom hela livet och omfattar kön, genus, identiteter och roller, sexuell läggning, erotik, njutning, intimitet och reproduktion. Sexualitet är upplevd och uttryckt i tankar, fantasier, åtrå, tilltro, attityder, värderingar, beteende, praxis, roller och relationer. Medan sexualitet kan inkludera alla dessa dimensioner, är inte alla av dem alltid upplevda eller uttryckta. Sexualitet är influerad genom interaktionen av biologiska, psykologiska, sociala, ekonomiska, politiska, kulturella, etniska, lagliga, historiska, religiösa och andliga faktorer.”

Trots WHO:s definition så ser många sexualiteten bara som ett fysiskt fenomen. Aaltonen et al. (2007, s. 160) menar dock att sexualiteten också borde ses som delar av den sociala och psykiska utvecklingen. Aaltonen et al. (ibid, s. 160) menar att sexualiteten är summan av genetiska faktorer, kulturen, fostran och egna erfarenheter. Sexualitet och sexuell hälsa är en viktig del för ungdomarnas välbefinnande, både det allmänna välbefinnandet men också det sociala och personliga välbefinnandet.

Sexuell hälsa definieras enligt WHO (2006a) som:

"... ett tillstånd av fysiskt, emotionellt, mentalt och socialt välbefinnande i relation till sexualitet; det är inte bara frånvaron av sjukdom, dysfunktion eller svaghet. Sexuell hälsa kräver ett positivt och respektfullt förhållningssätt till sexualitet och sexuella relationer, liksom möjligheten att ha njutbara och säkra sexuella upplevelser, fri från tvång, diskriminering och våld. För att sexuell hälsa ska uppnås och upprätthålls måste alla personers sexuella rättigheter respekteras, skyddas och uppfyllas. "

Den sexuella hälsan beskrivs enligt Häggström-Nordin och Magnusson (2016, s. 95) som en positiv sammanvävning av emotionella, intellektuella, fysiska och sociala aspekter av sexualitet.

3.4 Sexuell identitet

Vårt västerländska samhälle har blivit allt mera öppet och mer nytänkande. Det har resulterat i att många av de normer som har funnits kring hur man ska vara som person har suddats ut mer och mer. Fler "accepterade" alternativ har uppkommit på alla plan, till exempel olika typer av familjekonstellationer, yrken och hobbyer. Med alla nya alternativ har en helt annan typ av frihet uppstått för ungdomar. Man får skapa sin egen identitet på ett helt eget sätt. Men denna frihet kan också bli som handbojor för ungdomarna. Det kan bli mycket svårare och mer ångestfyllt att välja vilket eller vilka alternativ som känns rätt. Så även gällande ens sexuella identitet. (Aaltonen et.al. 2007, s. 81)

Att hitta sin sexuella identitet är en av de viktigaste utvecklingsaspekterna under ungdomstiden. Ungdomen behöver bli bekväm och trygg med sig själv och lära sig hantera sina sexuella känslor på ett hälsosamt sätt. (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 95) I ungdomstiden testar man på olika roller och det gäller även med relationer och sexualitet. Man försöker hitta vem man själv är samtidigt som man försöker leva upp till samhällets och kulturens normer och mål. (Aaltonen et.al. 2007, s. 74 - 75) Normerna och förväntningarna i sig bidrar också till utvecklingen av ungdomars sexuella identiteter. Bland dessa är de heteronormativa könsrollerna de tydligaste normerna. Enligt dessa normer ska flickor bry sig mera om relationer än pojkar. Flickor förväntas också vara sexuellt passiva och inte ta mycket initiativ, men ändå se ut på ett visst sätt för att attrahera män. Pojkar förväntas däremot vara mycket sexuellt aktiva och ha många partners. Pojkar förväntas också "redan veta allt" om sex och inte behöva information utifrån. (Knutagård 2016, s. 63 - 65)

3.5 Ungdomars attityder och sexualvanor

Ens sexualvanor påverkas direkt av den egna sexuella identiteten och omgivningens könsroller. (Aaltonen et.al. 2007, s. 160) Till den sexuella identiteten hör bland annat ens sexuella läggning, och ens sexualvanor kan variera beroende på vilken läggning man har eftersom det då också varierar på vem man gör sexuella handlingar med (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 60). Könsrollerna, som till en liten del beskrevs i det föregående underkapitlet, påverkar både hur man agerar allmänt och sexuellt. Några av de mest klassiska normerna i vårt samhälle är att pojkarna ska ha mer sex än flickor, eller i alla fall vilja ha mer sex, och att det också är pojkarna som ska ta mer plats under själva akten medan flickorna är passiva. Flickors oskuld anses också som viktig. (Knutagård 2016, s. 63 - 65)

Under de senaste årtiondena har dock könsrollernas normer samt många andra normer suddats ut till viss del eller helt och hållet. Nya mer liberala attityder kring sexualitet har också blivit vanligare. Bland annat inställningen kring kärlekskomplexet, eller kärleksideologin som det också kallas, har förändrats. Kärleksideologin innebär att heterosexuell kärlek ”legitimerar sexualitet”, det vill säga att sex endast är okej mellan två heterosexuella personer som är kära i varandra. Inställningen till kärleksideologin har förändrats och många ungdomar har nu kopplat isär sexualiteten från kärleken. Engångsligg, eller så kallade one night stands, har blivit vanligare, antalet sexpartners har stigit och inställningen till olika sexuella läggningar har blivit öppnare. (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 55 - 58)

En av faktorerna som har bidragit till att ungas syn på sexualitet har förändrats är användningen av internet och andra digitala medier. Tröskeln för att prata om sexualitet sänks på internet och sociala medier och således har det blivit lättare att hitta likasinnade och dela sina tankar. Men internet används också för sexuella aktiviteter, så som att se på pornografi. (ibid, s. 59) Pornografiskt material på nätet är lättillgängligt och kan lätt påverka ungdomars sexualvanor. Pornografi påverkar ens egen definition om vad sexualitet är, hur sexualitet ska praktiseras och vad konsekvenserna blir. Det här har att göra med social inlärning. Ungdomar ser specifika handlingar som de senare själva lägger till i sina sexuella skript. (ibid, s. 73 - 74)

Statistik: Enkäten Hälsa i skolan 2019

Institutet för hälsa och välfärd samlar regelbundet in statistik om ungas hälsovanor, levnadsförhållanden, skolförhållanden, elev- och studerandehälsovården och upplevd hälsa med hjälp av enkäten Hälsa i skolan. (Institutet för hälsa och välfärd 2020)

Jag kommer nu gå igenom några av resultaten från den senaste enkäten från 2019 som berör den sexuella hälsan för unga i årskurserna 8 – 9.

Svaren från enkäten Hälsa i skolan visar att 18,6% av eleverna i årskurs 8 – 9 är i ett parförhållande. 19,3% av alla elever i samma årskurser har haft samlag. Av dessa har 17,3% inte använt någon form av preventivmedel vid det senaste samlaget. Här är stora skillnader mellan pojkarna och flickorna. Av pojkarna är det hela 19,6% som inte använt preventivmedel vid det senaste samlaget, medan det för flickorna är 14,9%. Det skiljer sig alltså 4,7% mellan pojkarna och flickorna. Av eleverna i årskurserna 8 – 9 är det 9,5% som har svarat att de behöver mer information om könssjukdomar. (ibid)

Eftersom man räknas som ungdom även efter årskurs 9 så kommer jag också att gå igenom några av resultaten från samma frågor från samma enkät men som nu berör den sexuella hälsan för ungdomar som går i gymnasier och yrkesskolor. Jag väljer att skriva om den här åldern också för att få en bättre helhetsbild av ungdomars sexualvanor. (ibid)

I gymnasierna är 26,2% av ungdomarna i ett förhållande. 31,1% har haft samlag. Av dessa är det 6,7% som inte använt sig av preventivmedel vid det senaste samlaget. Här skiljer sig pojkarnas och flickornas procent med 1,2. Av alla ungdomar i gymnasierna är det 12,6% som anser sig behöva mer information om könssjukdomar. (ibid)

I yrkesskolorna är det 33,6% av ungdomarna som är i ett förhållande. 54,9% av alla ungdomar i yrkesskolorna har haft samlag. Av dem har 10,7% svarat att de inte använt preventivmedel vid det senaste samlaget. Här skiljer det sig 1,9% mellan pojkarna och flickorna. 8,3% av alla ungdomar i yrkesskolorna har svarat att de behöver mer information om könssjukdomar. (ibid)

4 Sexualundervisningen i Finland

I detta kapitel kommer jag beskriva varför sexualundervisning behövs både för den enskilde individen och för stora samhällen. Jag kommer också att kort beskriva hur sexualundervisningen har sett ut i Finland sedan år 1970 då sexualundervisningen blev obligatorisk för första gången, samt hur sexualundervisningen ser ut idag.

4.1 Betydelsen av sexualundervisning

Världshälsoorganisationen WHO (2020) menar att den sexuella hälsan spelar stor roll för den allmänna hälsan hos enskilda individer. För att uppnå en god sexuell hälsa behöver man en positiv och respektfull inställning till sexualitet och sexuella relationer, samt möjlighet till att kunna ha trygga sexuella upplevelser. För att uppnå en god sexuell hälsa behöver man också få bra och korrekt information om sex och sexualitet samt information om möjliga konsekvenser vid oskyddat sex. En av orsakerna varför sexualundervisning behövs är alltså att individer ska kunna uppnå en god sexuell hälsa, vilket samtidigt bidrar till individens allmänna hälsa. WHO menar att den sexuella hälsan också är en central och viktig del för den sociala och ekonomiska utvecklingen i både mindre samhällen och hela länder. (ibid)

Jämför man hur man tänker kring sexualundervisning i länder runt om i Europa så kan man konstatera att trenden är att undervisningen mest anses behövas för att minska på antalet smittade av könssjukdomar. The International Planned Parenthood Federation (IPPF) och Federal Centre for Health Education (BZgA) gjorde år 2018 en undersökning om sexualundervisning i skolan i 25 länder i Europa och Centralasien. I undersökningen framkom det att de flesta länder som har sexualundervisning i skolan lägger stor vikt vid att lära ut information om just könssjukdomar. Man ser stora skillnader i statistiken då man jämför länder där sexualundervisning undervisas i skolorna och där undervisningen är väldigt bristfällig eller inte alls undervisas. Albanien och Nederländerna är förutom Finland exempel på länder som har sexualundervisning i skolan. I dessa länder visar statistiken att siffrorna för könssjukdomar är extremt låga och användningen av preventivmedel höga. Ryssland och Serbien är exempel på länder där sexualundervisningen i skolan är bristfällig eller inte alls existerar. Där är siffrorna för användningen av preventivmedel väldigt låga och könssjukdomar vanligare. (IPPF & BZgA 2018)

I vårt samhälle anses sexualundervisning inte enbart behövas för att skydda samhället mot smittosamma sjukdomar. Undervisningen behövs också för att minska på sexuellt våld och tvång, förebygga oönskade graviditeter (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 27 - 28,

344 - 246) samt förbättra attityder kring sexualitet överlag (Røthing & Svendsen 2011, s. 85). Därmed sparar man också resurser inom sjukvården och hjälper till att skapa jämlikhet i samhället.

4.2 Sexualundervisningen i Finland

Sexualundervisning blev obligatorisk i finska skolor på 1970-talet (Apter & Marions 2009). Statistik från Institutet för hälsa och välfärd visar att antalet aborter till följd av detta minskade rejält år 1975 fram till år 1993. Antalet aborter per 1000 kvinnor i åldern 15 - 19 sjönk från 22 till cirka 11. (Institutet för hälsa och välfärd 2020)

År 1994 börjades det skäras ner inom både preventiv vård och skolhälsovård. Kvaliteten på undervisningen blev sämre och sexualundervisning som skolämne blev frivilligt istället för obligatoriskt som det varit tidigare. Därefter ändrade också riktningen i statistikens kurvor. Det blev en ökning i både antal aborter och antal insjuknade i könssjukdomar. År 2002 hade antal aborter per 1000 kvinnor i åldern 15 – 19 ökat från cirka 11 till 16,3. Enligt undersökningar kring ungdomars sexuella hälsa visade det sig också att ungdomar allmänt hade en sämre sexuell hälsa med mer risktagande än förut. Åldern vid första samlaget sjönk, antalet sexpartners ökade och användningen av preventivmedel blev sämre. (Apter & Marions 2009)

År 2004 gjordes en ny läroplan och sexualundervisningen blev obligatorisk igen. Läroplanen trädde i kraft år 2006. Efter att sexualundervisningen blev obligatorisk för andra gången sjönk statistiksiffrorna igen. Undersökningar visar också att det risktagandet hos unga som blev vanligare på 1990-talet minskade igen. (ibid) Eftersom man bara ser fördelar med att ha obligatorisk sexualundervisning så har sexualundervisningen varit en obligatorisk del i grundskolan även i den senare läroplanen som är i kraft i dagens läge.

4.2.1 Vad bygger dagens finländska sexualundervisning på?

Sexualundervisning i skolorna handlar egentligen om främjande arbete av den sexuella hälsan. Det främjande arbetet av den sexuella hälsan bygger först och främst på Hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), Lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986) samt Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol – och studerandehälsovård och förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011). Arbetet grundas också på medborgarnas rättigheter angående sexual- och fortplantningshälsa. (Social- och hälsovårdsministeriet u.å.)

4.2.2 Styrandet och verkställandet av arbetet

Man kan säga att styrandet och verkställandet av det främjande arbetet går som en trappa eller en uppochnervänd triangel. Högst upp är Social- och hälsovårdsministeriet. Det är Social- och hälsovårdsministeriet som styr det främjande arbetet av den sexuella hälsan i Finland. De konstaterar att främjandet av sexuell hälsa innebär att bland annat få information om prevention av könssjukdomar och icke-önskade graviditeter, förebyggande av sexuellt våld, acceptans av den egna sexualiteten och mångfalden av kön samt rådgivning i frågor gällande parrelationer, sexualitet och förebyggande av infertilitet. (ibid)

Under Social- och hälsovårdsministeriet hittar vi Institutet för hälsa och välfärd. De följer upp befolkningens sexuella hälsa och fortplantningshälsa samt ansvarar för att verkställandet av arbetet i kommunerna blir av. Institutet för hälsa och välfärd har därför tagit fram ett handlingsprogram för sexuell- och fortplantningshälsa för år 2014 – 2020, som innehåller nationella riktlinjer samt rekommendationer för kommunerna. (ibid) Detta handlingsprogram innehåller bland annat kapitel som *Sexuella rättigheter*, *Ett mångkulturellt Finland*, *Graviditet*, *Sexualundervisningens delområden* och *Sexualundervisning* (Institutet för hälsa och välfärd 2016, s. 5 - 6).

Kapitlet *Sexualundervisningens delområden* bygger på WHO:s standarder för sexualundervisning. Enligt WHO:s standarder definieras sexualundervisning så här:

"Sexualundervisning är lärandet av de kognitiva, emotionella, sociala, interaktiva och fysiska aspekterna av sexualitet. Sexualundervisningen börjar i tidig barndom och fortsätter genom ungdomstiden och vuxen ålder. För barn och ungdomar är syftet att stödja och skydda sexuell utveckling."

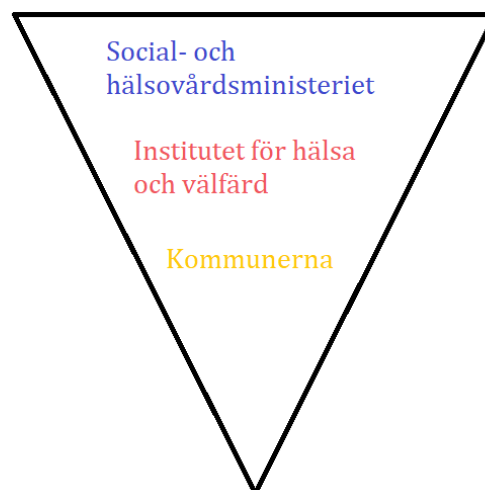
Enligt WHO ska sexualundervisningen vara baserad på vetenskaplig korrekt information och främja självbestämmande, jämställdhet och acceptans av mångfald. Sexualundervisningen ska också fungera som ett sätt att gå mot ett mer rättvist samhälle. (Institutet för hälsa och välfärd 2016, s. 38 – 43) Kapitlet *Sexualundervisning* bygger också på WHO:s standarder för sexualundervisning. Enligt WHO ska sexualundervisning i förskolan och grundskolan skapa en bra grund för att skapa goda relationer, få en bra självkänsla och respektera andra människor. Undervisningen bör variera beroende på barnens ålder. Viktiga teman för sexualundervisningen är bland annat puberteten, onani, sexuell självbild, reproduktiv hälsa, grupptryck, media, pornografi, religion, kultur och lagar. (Institutet för hälsa och välfärd 2016, s. 46 – 48)

Längst ner, under Social- och hälsovårdsministeriet och Institutet för hälsa och välfärd är kommunerna. Kommunerna ansvarar för att verkställa det främjande arbetet av den sexuella hälsan i Finland. Kommunerna ska försöka följa de riktlinjer och rekommendationer som finns i handlingsprogrammet som Institutet för hälsa och välfärd tagit fram. Kommunerna använder sig av multiprofessionellt samarbete, och det är här som skolorna kommer in i bilden. (Social- och hälsovårdsministeriet u.å.)

Social- och hälsovårdsministeriet styr det främjande arbetet av den sexuella hälsan.

Institutet för hälsa och välfärd följer upp befolkningens sexuella- och fortplantningshälsa samt ansvarar för att arbetet verkställs i kommunerna.

Kommunerna verkställer arbetet.

Figur 1. De ansvariga för sexualundervisningen i Finland.

5 Nationella läroplansgrunder och kommunala läroplaner

I det här kapitlet kommer jag beskriva hur de nationella läroplansgrunderna från år 2004 och 2014 ser ut. Jag kommer också beskriva Pedersöre kommuns läroplan som ett exempel på en kommunal läroplan.

Som det ser ut idag är sexualundervisning en obligatorisk del av den finländska läroplanen. Det här är ett bra sätt att garantera att alla elever i grundskolan i alla kommuner får någon form av sexualundervisning. Den nationella läroplansgrunden som tillämpas just nu för grundskolan gjordes år 2014 och trädde i kraft gradvis år 2016 – 2019, och den tidigare läroplansgrunden för grundskolan, som innehöll obligatorisk sexualundervisning igen efter att ämnet varit frivilligt sedan år 1994, gjordes år 2004 och trädde i kraft år 2006. (Utbildningsstyrelsen u.å.) Förutom nationella läroplansgrunder har även kommunerna egna

mer detaljerade läroplaner som bygger på de nationella läroplansgrunderna. Som exempel kommer jag att använda mig av Pedersöre kommuns läroplan.

5.1 Den nationella läroplansgrunden 2004

Den här läroplansgrunden färdigställdes år 2004 och togs i bruk år 2006. Det var den här läroplansgrunden som gällde när mina respondenter fick sexualundervisning, så även om jag främst pratar om vad som gäller i dagens läge i andra kapitel i teoridelen, så tycker jag att det är viktigt att kort berätta om innehållet i den här läroplansgrunden för att få en bättre förståelse för respondenternas svar och funderingar.

Enligt den här läroplansgrunden kommer en liten del av sexualundervisningen in redan i årskurserna 1 – 4 i ämnet miljö- och naturkunskap. Här ska eleverna lära sig människans utveckling, uppväxt och kroppsdelar samt deras funktioner. Eleverna ska också lära sig hur man beter sig runt andra människor samt känna igen, namnge och lära sig behärska känslor. I årskurs 5 och 6 så har man ämnet biologi och geografi istället för miljö- och naturkunskap. Här kommer en stor del av sexualundervisningen in. I ämnet biologi och geografi ska eleverna bland annat lära sig om fortplantning, psykiska och fysiska förändringar under puberteten, variationer av sexuell utveckling, omsorg och behärskning av känslor, hur man uppskattar och skyddar sin egen kropp, faktorer som anknyter till människorelationer och rättigheter och ansvar som hör till elevens ålder. (Utbildningsstyrelsen 2004, s. 177)

Efter det tas sexualundervisningen upp igen i högstadiet under ämnena biologi och hälsokunskap. I ämnet biologi i årskurs 7 – 9 ska eleverna lära sig om sexualiteten och dess olika uttrycksformer, könscellers uppkomst, samlaget, befruktningen, graviditeten och förlossningen. (ibid, s. 181) I hälsokunskap i årskurs 7 – 9 ska eleverna lära sig om relationer, sexualitet, smittosamma sjukdomar, egenvård, normer och värderingar, uppförande mot andra samt att känna igen och uttrycka känslor. (ibid, s. 197)

5.2 Den nationella läroplansgrunden 2014

Enligt den nyaste läroplansgrunden som färdigställdes år 2014 och togs i bruk gradvist år 2016 – 2019 kommer sexualundervisningen in som en del av omgivningslära i lågstadiet. Omgivningslära är ett nytt ämne som inkluderar delar från biologi, geografi, fysik, kemi och hälsokunskap. Enligt läroplanen så är en liten del av sexualundervisningen en del av det centrala innehållet redan i årskurserna 1 - 2. I dessa årskurser ska eleverna lära sig om människokroppens delar och livsfunktioner, den egna åldersgruppens utveckling samt träna

på emotionella färdigheter och respektera andra personer och sig själv. (Utbildningsstyrelsen 2014, s. 133) I årskurs 3 – 6 kommer sexualundervisningen in mera tydligt i omgivningslära. Enligt läroplanen ska man här prata om den sexuella utvecklingen och människans fortplantning. Eleverna får också öva sig på att identifiera både psykiska och fysiska signaler samt bli medvetna om egna behov, tankar, attityder och värderingar. (ibid, s. 242)

Efter att ha ingått i omgivningslära i lågstadiet så kommer sexualundervisningen senare in i undervisningen via ämnena biologi och hälsokunskap i årskurs 7 – 9. I biologin ska man prata om människokroppens funktioner, uppbyggnad och regleringssystem. Man ska ta upp biologiska faktorer som påverkar tillväxt, hälsa och utveckling, samt hur arv och miljö påverkar utvecklingen av egenskaper hos människor. (Utbildningsstyrelsen 2014, s. 382) I hälsokunskapen ska eleverna få kunskap om sexualitet, olika typer av sexuell utveckling och olika områden av sexuell hälsa. Man ska också prata om självkännedom, självbild och identitet samt familj och närstående, betydelsen av omsorg, psykiskt välmående och säkerhetskunskap. Eleverna ska dessutom få emotionella och kommunikativa färdigheter i hur man kan kommunicera i olika situationer samt lära sig att uttrycka och reglera känslor. (ibid, s. 401)

5.3 Pedersöre kommuns läroplan 2016

Utgående från de nationella läroplansgrunderna uttrycker alla Finlands kommuner sina egna visioner genom en kommunvis läroplan. Som exempel på en av kommunernas egna läroplaner så har jag valt Pedersöre kommuns läroplan. Den här läroplanen trädde i kraft år 2016 och grundar sig på den nationella läroplansgrunden från år 2014. (Pedersöre kommun 2016)

I Pedersöre kommuns läroplan kommer sexualundervisningen in, liksom enligt den nationella läroplanen, via omgivningslära i årskurserna 1 – 6 samt biologi och hälsokunskap i årskurserna 7 – 9. (ibid)

I omgivningslära i årskurserna 1 – 2 ska eleverna få en uppfattning om människokroppens olika delar, funktioner, växande och utveckling. Eleverna ska träna emotionella färdigheter och lära sig respektera sig själv och andra. (Pedersöre kommun 2016, s. 164, 170) I omgivningslära i årskurserna 3 – 6 ska eleverna lära sig om förändringar i utvecklingen, den sexuella utvecklingen och människans fortplantning. Eleverna ska också öva på att se psykiska och fysiska signaler, identifiera, uttrycka och reglera sina känslor och bli mer medvetna om sina egna attityder och värderingar. I Pedersöres läroplan står det också

specifikt att det är i årskurs 5 som man pratar om sexualitet och puberteten. (ibid, s. 567, 577, 587, 599)

I biologi i årskurserna 7 – 9 ska eleverna enligt Pedersöres läroplan fördjupa sig på människokroppens funktioner och uppbyggnad. Eleverna ska lära sig om biologiska faktorer som påverkar hälsa, utveckling och tillväxt. I hälsokunskap i årskurserna 7 – 9 ska eleverna lära sig om självkännedom, självkänsla och självbild, identitet, sexualitet och sexuell hälsa samt variationer av sexuell utveckling, förebyggandet av sjukdomar, kommunikation, förmågan att uttrycka och reglera sina känslor, betydelsen av omsorg samt att hantera konflikter och stress på ett konstruktivt sätt. (ibid, s. 906, 912, 917)

6 Att prata om sexualitet med ungdomar

I detta kapitel kommer jag beskriva hur man som vuxen borde prata med ungdomar om sex och sexualitet. Det finns många olika sätt att ha sexualundervisning för barn och ungdomar. Allt från den klassiska varianten att stå och hålla monolog framför en klass till att ha olika dramaövningar och frågesporter. Sexualundervisning är väldigt speciell i sig eftersom det är ett mer känsligt ämne att prata om. Alla ungdomar är också så olika. Att prata om sexualitet och relationer kan vara jobbigt och pinsamt för en del ungdomar, medan det kan vara spännande och intressant för andra. Ungdomarna har alla olika bakgrunder, olika personligheter samt olika erfarenheter av vänskaps- och kärleksrelationer. De är också olika gamla, inte nödvändigtvis gällande deras ”riktiga ålder”, utan deras känslomässiga, fysiska och sociala ålder. (Katz, Bengtsdotter Katz, Franck & Wallin 2014, s. 7) Detta gör att alla ungdomar har olika utgångspunkter och tar till sig informationen på olika sätt.

6.1 Utgå från friskperspektivet

När man undervisar kring sexualitet är det lätt att direkt utgå från riskperspektivet, det vill säga att man fokuserar på risker och eventuella negativa konsekvenser som könssjukdomar och oönskade graviditeter. Istället borde man enligt Häggström-Nordin och Magnusson (2016, s. 367, 404) utgå från friskperspektivet. Friskperspektivet innebär att man mest fokuserar på lust, glädje och sexuell hälsa. Utgår man från det positiva i sexualiteten stärks eleverna i både deras nyfikenhet och självkänsla. På så sätt utvecklar ungdomarna självkontroll och riskbeteende minskar. Samtidigt visar man att man som vuxen har

förtroende för att ungdomarna är så pass kompetenta att de kan göra egna kloka val. (Nordenmark 2011, s. 114) Om man pratar om positiva aspekter av sexualitet så hjälper det dessutom att påverka ens sexuella tankar och erfarenheter mot ett positivt håll (Häggström-Nordin & Magnusson 2016, s. 65).

6.2 Dialogen

Sexualundervisningen ska förutom att naturligtvis ge information, också ge bra möjligheter för ungdomarna att träna på att prata om känslor, sexualitet och relationer, som de sedan har nytta av i olika situationer och i egna relationer. (Katz et.al. 2014, s. 67 - 69) Därför är det samtal, dialoger med ungdomarna, som man vill åt när man pratar om sexualitet. Man kan till exempel göra värderingsövningar, rollspel eller ha grupparbeten för att få igång dialogerna. Ungdomarna ska kunna få fördjupade reflektioner och få igång tankeprocesser som sedan kan leda till samtal. (ibid, s. 141) Enligt Nilssons artikel *Samtalet i skolan* (2005, s. 113) bör man komma ihåg att samtal och diskussion inte är samma sak. I diskussioner för man fram argument för sina åsikter medan man i ett samtal försöker förstå varandra och se saker från varandras perspektiv. Vid samtal får ungdomar träna på att lyssna på andra personer som kanske har en annan åsikt och genom detta träna på sin empatiförmåga. (Nilsson 2005, s. 114)

Nilsson (ibid, s. 110 - 112, 115 - 117) menar att det är tre saker som är extra viktiga att tänka på när man samtalar med ungdomar. Det första är att vara en trygg vuxen. Ungdomarna kommer inte att föra en dialog om man inte visar att man kan ta samtalen och faktiskt vågar prata om sexualitet och allt som hör till. Det andra är att man som vuxen ska vara personlig i samtalet, men inte privat. Som vuxen ska man alltså inte prata om till exempel egna sexuella erfarenheter i minsta detalj eftersom det blir allt för privat. Man kan dock prata om till exempel känslor man själv haft i sin tonårstid angående olika saker eftersom det är mer universellt (Katz et.al. 2014, s. 11 - 12). Det tredje man ska tänka på när man samtalar med ungdomarna är att försöka lyssna på dem när de kommer med tankar och frågor, utan att rätta dem. Lyssnar man på ungdomar utan att rätta dem kommer de att känna sig mer sedda, vilket bidrar till en god självkänsla. (Nilsson 2005, s. 110 - 112, 115 - 117)

7 Sammanfattning av teoridelen

I det här kapitlet kommer jag lyfta de viktigaste punkterna ur teoridelen. Syftet med mitt arbete är att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning de själva fått i grundskolan. I min teoridel har jag beskrivit ungdomars utvecklingsutmaningar och ungdomars attityder gentemot sexualitet. Jag har förklarat begrepp som sexualitet, sexuell hälsa, sexuell identitet samt samtliga begrepps betydelse för individen. Jag har också beskrivit varför sexualundervisning behövs, vad sexualundervisningen grundar sig på, hur grunden för läroplanen ser ut och hur man kan tänka som vuxen då man undervisar i sexualundervisning.

Sexualiteten är en viktig del genom hela livet. WHO menar att sexualitet omfattar bland annat kön, genus, sexuell läggning, njutning, roller, intimitet och reproduktion. Sexualiteten påverkas av många olika faktorer, så som psykologiska, biologiska, sociala, politiska, kulturella, religiösa och historiska faktorer. Under de senaste årtiondena har mer liberala attityder kring sexualitet blivit vanligare. Sexuella relationer kopplas inte längre automatiskt ihop med kärlek som det tidigare gjort och synen på olika sexuella läggningar har blivit öppnare.

Sexualundervisning är viktig för både enskilda individer och hela samhällen och länder. På individnivå behövs sexualundervisning för att varje individ ska ha möjlighet att kunna ha säkra och trygga sexuella upplevelser samt ha en respektfull och positiv syn på sexualitet. På detta sätt kan individen uppnå sexuell hälsa som därmed också bidrar positivt till individens allmänna hälsa. Sexuell hälsa är också en viktig del för hela samhällen eftersom det bidrar till både den sociala och den ekonomiska utvecklingen. Sexualundervisningen behövs också för att skydda samhällen mot smittsamma sjukdomar och öka jämställdheten.

Sexualundervisningen har varit obligatoriskt i skolorna i Finland från och till sedan 1970-talet. I läroplansgrunden år 2004 blev sexualundervisningen obligatorisk för andra gången. Undervisningen bygger för tillfället främst på Hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), Lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986) samt Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol – och studerandehälsovård och förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011). Sexualundervisning handlar främst om främjande arbete av den sexuella hälsan. Arbetet styrs av Social- och hälsovårdsministeriet, följs upp av Institutet för hälsa och välfärd samt verkställs av kommunerna.

Enligt den nyaste läroplansgrunden som togs i bruk gradvist år 2016 – 2019 kommer sexualundervisningen först in som en del av ämnet omgivningslära i lågstadiet och sedan i hälsokunskap och biologi i högstadiet.

Som vuxen borde man utgå från friskperspektivet då man pratar om sex och sexualitet med ungdomar. Friskperspektivet innebär att man fokuserar på det positiva med sex och sexualiteten, så som lust, glädje och sexuell hälsa. Utgår man från friskperspektivet stärks ungdomarna i deras nyfikenhet, både deras självkänsla och självkontroll blir bättre samt riskbeteende minskar.

8 Undersökningens metoder och tillvägagångssätt

I detta kapitel kommer jag redogöra för hur jag har gått till väga med min undersökning. Jag kommer beskriva mina val av forskningsmetod, respondenter, datainsamlingsmetod, datasekretess och analysmetod.

8.1 Forskningsmetod

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod. Genom en kvalitativ forskningsmetod kan jag bäst få reda på respondenternas subjektiva upplevelser, det vill säga hur de själva förhåller sig till den sexualundervisning de fått. En kvalitativ metod ger mig möjligheten att få veta respondenternas egna åsikter på ett djupare plan i och med att de själva får beskriva och uttrycka sina tankar, upplevelser och attityder. (Holme & Solvang 1997, s.92 - 93)

Min undersökning har gjorts genom en kvalitativ online-enkät med öppna intervjufrågor där respondenterna med egna ord har fått besvara frågorna med så långa eller korta svar de vill.

8.2 Val av respondenter

Eftersom mitt syfte är att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning de fått i grundskolan så har jag behövt välja ett intervall då man är ”ung vuxen”. Enligt ungdomslagen (1285/2016) är man ungdom om man ännu inte fyllt 29 år, men man är dock myndig redan vid 18 års ålder och ses som vuxen av samhället. För

enkelhetens skull har jag bestämt intervallet 20 – 25 år. Jag tror att man i den åldern kan tänka tillbaka på sexualundervisningen på ett moget sätt och ge välutvecklade svar.

Jag har valt mina respondenter själv genom att fråga unga vuxna i min egen och mina vänners bekantskapskretsar om de vill delta i min undersökning. Sammanlagt har 14 personer deltagit i min undersökning. Mina respondenter är olika åldrar inom det bestämda intervallet. De är också från olika geografiska områden. Jag har försäkrat respondenterna om att de kommer vara anonyma.

8.3 Datainsamlingsmetod och sekretess

Min kvalitativa undersökning har genomförts med hjälp av en online-enkät (se bilaga 1). Jag kontaktade själv olika personer i min egen och mina vänners bekantskapskretsar via sociala medier eller ansikte mot ansikte och frågade om de vill delta i min undersökning. Jag berättade syftet med min undersökning och att de kommer vara helt anonyma. De som var intresserade fick en länk av mig till online-enkäten. Alla respondenter fick länken på samma dag och alla hade en vecka på sig att besvara online-enkäten. 14 personer deltog i min undersökning och besvarade min online-enkät.

Online-enkäten gjordes på Google Formulär. Enkäten bestod av 13 öppna frågor där svaren kunde skrivas hur långa eller korta som helst. Jag hade alltså inga färdiga svarsalternativ utan endast tomma rutor som respondenterna fick skriva i. Frågorna handlade om bland annat vad de tänker kring sexualundervisning generellt, hur de upplevde sexualundervisningen i olika stadier av sin skolgång, vad de tyckte var bäst och vad som kunde ha varit annorlunda med undervisningen, hur de upplevde lärarnas beteende samt hur man som vuxen borde prata om sex och sexualitet med ungdomar. Jag försökte göra frågorna så tydliga som möjligt för att undvika missförstånd. I min enkät meddelade jag alla deltagare återigen om mitt syfte och att de kommer vara helt anonyma. Alla svar jag fick in har nu raderats.

Före utbrottet av covid-19 hade jag en helt annan plan för hur jag skulle genomföra min undersökning. Jag tänkte att jag skulle intervjua sju respondenter, en åt gången, ansikte mot ansikte i en avslappnad miljö. På så sätt skulle jag ha kunnat ställa följdfrågor och följa med respondenternas kroppsspråk. Men covid-19, också kallat coronaviruset, kom och vände upp och ner på allas vardag. Jag insåg relativt tidigt i min arbetsprocess att jag kanske inte kommer kunna ha intervjuerna så som jag hade tänkt det. Coronaläget blev bättre under sommaren men läget blev värre igen under hösten. Antalet coronavirusfall steg och

pandemin ledde till restriktioner i samhället. (Institutet för hälsa och välfärd 2020) När tiden för mina intervjuer kom så insåg jag att jag behövde tänka om. Jag kunde inte ha intervjuerna ansikte mot ansikte som planerat, så jag bestämde mig för att göra min undersökning genom en online-enkät istället. Tack vare att jag gjorde det kunde jag ha fler respondenter men ändå hålla min undersökning kvalitativ genom de öppna frågorna.

8.4 Analysmetod

Jag har valt att inte analysera mina svar med någon speciell metod utan kommer istället att sammanfatta och återberätta respondenternas svar utgående från teoretisk tolkning. Teoretisk tolkning innebär att man tolkar respondenternas svar utgående från den kunskap man själv har om ämnet. Vid användning av teoretisk tolkning är det viktigt att kunna koppla ihop intervjufrågorna med teoridelen, det vill säga att se till att frågorna är relevanta och anknyter till resten av arbetet. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 283 – 288) Jag anser att man ser en direkt koppling mellan mina intervjufrågor och min teoridel samt mitt syfte och mina frågeställningar, och att det således gör frågorna relevanta.

Jag kommer jämföra och sammanfatta respondenternas svar och redovisa det som är mest väsentligt i dem. De teman som behandlas i min resultatredovisning utgår från mina intervjufrågor.

9 Resultatredovisning

I detta kapitel kommer jag redovisa respondenternas svar. Jag har jämfört svaren och fokuserat på deras likheter och olikheter. Jag har sedan sammanfattat dessa likheter och olikheter och kommer nu gå igenom dem utifrån enkätens frågor. Allt material från enkätsvaren tas därför inte med, utan endast det mest väsentliga. Jag kommer använda mig av citat för att tydligare få fram respondenternas åsikter och tankar.

Syftet med detta arbete var att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning som de själva fått i grundskolan. Jag ville ta reda på hur unga vuxna minns sexualundervisningen; vad som var bra och tillräckligt, samt vad de upplever att fattades. Mina frågeställningar var: Hur upplevde unga vuxna sexualundervisningen? Anser unga vuxna att sexualundervisning är viktigt? Hur upplevde unga vuxna lärarnas attityder kring ämnet?

Online-enkäten som användes för denna undersökning hade 13 frågor. Alla frågor var öppna frågor där respondenterna fick svara hur långt de själva ville. I min undersökning deltog 14 respondenter.

9.1 Ålder

Jag började med att fråga hur gamla respondenterna är. Den här frågan hade jag med som en ”mjukstart” för respondenterna och för att jag själv ska kunna försäkra mig om att det finns någon i alla åldrar inom det bestämda intervallet så att undersökningen stämmer överens med mitt syfte och mina avgränsningar.

I min undersökning deltog 14 respondenter där alla är 20 – 25 år gamla.

9.2 Egna attityder gentemot sexualundervisning

Jag ville börja med att få en inblick i hur respondenternas attityder gentemot sexualundervisning på ett mer generellt plan såg ut innan jag ställde frågor om deras egna upplevelser. Därför handlade den andra frågan om deras tankar kring betydelsen av sexualundervisning.

Alla respondenter svarade att de tycker att sexualundervisning är ett viktigt ämne. Det som nämndes utav flera respondenter var att de tycker att sexualundervisning behövs för att ungdomar ska få rätt information om bland annat preventivmedel, könssjukdomar och sexuella normer så att de inte bara förlitar sig på vad de läser och ser på internet.

”Unga är nyfikna och när de inte får en tillräcklig sexualundervisning i skolorna så kanske de ser, läser och får tag på fel information från nätet.”

”Dessutom ger sexualundervisningen korrekt information om könssjukdomar och preventivmedel för att vi rent praktiskt ska kunna ha säkert sex.”

Ett flertal respondenter tog också upp att sexualundervisning behövs för att normalisera ämnet samt för att prata om ömsesidighet, känslor och sexuella identiteter. En respondent uttryckte att hen tror att om man vid ung ålder pratar om vad som är rätt och fel så kan trakasserier minska i framtiden.

Några respondenter beskrev internetporr som en orsak till varför sexualundervisning behövs. De här respondenterna menar att eftersom internetporr är så lättillgängligt i dagens läge så behöver ungdomar sexualundervisning för att få en mer realistisk bild av sex och bli medvetna om hur falsk bild av sex pornografi kan ge tittarna.

"Blir lätt att unga får helt fel bild av bl.a. sex och hur man förväntas ska vara."

"... yngre har generellt upptäckt pornografi via nätet och andra medier och behöver därför sexualundervisning för att få en mera realistisk syn på hur orealistiskt pornografi är."

Efter att jag frågade om deras tankar kring betydelsen av sexualundervisning så frågade jag vad de tycker om att sexualundervisningen just nu är obligatorisk i grundskolan. Även här försökte jag få en inblick i respondenternas attityder gentemot sexualundervisning.

Alla respondenter svarade att de tycker att det är bra att sexualundervisningen är obligatorisk i grundskolan och några av de mer utförliga svaren var:

"Bra. Alla har en rätt och skyldighet att lära sig om sex"

"Det är jättebra, i sexualundervisningen tar man ju ändå upp allt sånt som unga går och funderar på, så det är bra att man via skolan ger den informationen."

"För mig ses det som en självklarhet att inkludera sexualundervisning och jag kan inte komma på något vettigt argument varför den inte skulle vara det."

9.3 Sexualundervisningen i lågstadiet

Min fjärde fråga handlade om hur respondenterna minns sexualundervisningen i lågstadiet, det vill säga årskurs 1 – 6. Sex respondenter svarade att de minns väldigt lite eller inget alls från sexualundervisningen i lågstadiet.

Av de respondenterna som kom ihåg undervisningen berättade tre respondenter att ämnet behandlades väldigt kort och att man endast gick igenom hur ett samlag går till före man gick vidare till nästa kapitel. En respondent svarade att hen minns att de gick igenom vad mens är.

Fem respondenter berättade att de minns att pojkarna och flickorna delades in i skilda grupper och gick igenom olika saker utan att få ta del av den andra gruppens information. Flera av dessa respondenter uttryckte att de anser att alla borde få ta del av samma information.

"Det enda jag minns är att flickorna och pojkarna delades upp, flickorna fick gå till hälsovården och prata om mens och mensskydd medan pojkarna gjorde något annat. På ett vis är detta helt förståeligt, å andra sidan tycker jag att alla borde få möjlighet till samma information och inte på basis av kön"

"Utöver detta hade vi flickor en liten session med hälsovårdaren, där vi pratade om mens och mensskydd. Sen fick vi en liten "goodie-bag" med tamponger typ. Det är fortfarande lite av ett mysterium vad pojkarna gjorde under tiden."

9.4 Sexualundervisningen i högstadiet

Min femte fråga handlade om hur respondenterna minns att sexualundervisningen i högstadiet gick till. Här fick jag väldigt entydiga svar av respondenterna.

Nio respondenter svarade att sexualundervisningen i högstadiet gick ut på att prata om könssjukdomar och preventivmedel och inte mycket annat. Flera nämnde att de fick kondomer.

"...Det vi gick igenom var mest vad kondomer är och olika könssjukdomar..."

"Vad är en kondom och andra preventivmedel... Vad de finns för sjukdomar och hur de kan påverka ens liv."

Sex av respondenterna berättade att de hade sett den tecknade undervisningsfilmen "Sex på kartan".

"Grupparbeten och prov om könssjukdomar är vad jag minns vi gjorde. Höjdpunkten var förstås att se filmen sex på kartan."

"Vi tittade på en film, Sex på kartan, sen rullade vi kondomer på gurkor..."

9.5 Upplevelsen av undervisningen i olika årskurser

Min sjätte fråga var ”Upplevde du undervisningen annorlunda i olika årskurser och vad tror du det berodde på i så fall?”. När jag läste svaren insåg jag att man kan tolka min fråga på två olika sätt. Det här berodde helt och hållet på min frågeformulering och jag borde ha formulerat frågan tydligare. Fem respondenter har tolkat frågan på ett sätt och nio respondenter har tolkat frågan på ett annat sätt. Eftersom jag ser en tydlig tolkningsskillnad i svaren så kommer jag gå igenom svaren för båda dessa tolkningar. Jag kallar dessa grupper för grupp A och grupp B.

Grupp A med fem respondenter har tolkat frågan som att jag frågat om de har upplevt undervisningen annorlunda ur ett subjektivt perspektiv. Det vill säga om de själva har upplevt och tagit emot undervisningen på olika sätt när de själva varit i olika årskurser, oberoende hur undervisningen såg ut rent innehållsmässigt. De här respondenterna har svarat att de nog upplevde undervisningen annorlunda i olika årskurser och att det bland annat berodde på att man var i olika stadier i livet. En respondent skrev att olika åldrar, olika miljöer och olika grupper påverkade varför man upplevde undervisningen annorlunda i olika årskurser. En annan respondent svarade att undervisningen upplevdes annorlunda i olika årskurser för att man är på olika mognadsnivåer.

Grupp B med nio respondenter har tolkat frågan som att jag har frågat hur undervisningen skiljde sig från varandra rent innehållsmässigt på olika årskurser. Här har flera respondenter skrivit att det som skiljde sig mest var att sexualundervisningen var väldigt ytlig i lågstadiet och mer djupgående i högstadiet. Tre respondenter menar att skillnaden var att undervisningen i lågstadiet mest handlade om sexualitet ur ett biologiskt perspektiv, så som hur kroppen ser ut, hur barn blir till och vad som händer i puberteten. Två av dessa respondenter skrev också att undervisningen i lågstadiet till stor del gick ut på att få information om mens. Fyra respondenter berättade att under sexualundervisningen i högstadiet pratades det om könssjukdomar och aborter, samt om lust och sex ur ett njutningsperspektiv.

”... i lågstadiet var det nog mer ”såhär blir barn till”, alltså mer biologiskt kanske. Sen i högstadie gick man nog lite mer in på sexualiteten, lust osv. Förmodligen för att man i högstadiet har nått puberteten och kan förstå sig på lust, i lågstadiet är inte alla mogna för sådant och det kan bli svårt att ta in sådan information.”

9.6 Det bästa med sexualundervisningen

Min sjunde fråga handlade om vad respondenterna tycker att var bäst med den sexualundervisning de fått ta del av i grundskolan.

Tre respondenter skrev att de inte kommer på något speciellt som skulle ha varit bäst. Två respondenter uttryckte att de inte anser att någon del av undervisningen var bra överhuvudtaget. En respondent uttryckte att hen ansåg att det bästa med undervisningen var att man pratade om mens med hela klassen så att alla oberoende av kön fick information om ämnet. En respondent svarade att det bästa med undervisningen var att hen fick veta vad ordet ”kåt” egentligen betyder. De ämnen som kom upp flera gånger och som flera respondenter anser var det bästa med sexualundervisningen var att man fick information om könssjukdomar, preventivmedel och pornografi.

”Även om jag tycker att jag inte fick tillräckligt sexualundervisning så tycker jag att det var bra att vi fick lära oss om könssjukdomar och varför de förekommer, och att det man ser i pornografiska filmer inte är realistiskt så man inte följer med filmerna och har oskyddat sex”

Två personer svarade att det bästa var att se filmen ”Sex på kartan”. En respondent svarade att det bästa med sexualundervisningen var, förutom information om könssjukdomar, preventivmedel och att se filmen ”Sex på kartan”, att också få information om normer, olika sexualiteter och könsroller.

”Filmen sex på kartan. Det var ju ändå det som då var det mest intressanta hur sexuellt umgänge går till. Könssjukdomar, normer, preventivmedel, sexualiteter, könsroller var sådant som många hade redan koll på. Det var ju information om sex som unga ville ha. Men ändå var det just det som togs minst upp inom sexualundervisningen.”

En annan respondent svarade att det bästa med undervisningen var helt enkelt att den fanns.

9.7 Vad kunde ha varit bättre?

Min nästa fråga var om respondenterna tyckte att sexualundervisningen var tillräckligt omfattande och vad som kunde ha varit bättre eller annorlunda om den inte var det.

Ingen av respondenterna tycker att undervisningen var tillräckligt omfattande. Två respondenter svarade att de skulle ha velat ha mer information och diskussion om hur man kommunicerar partners emellan. En av dessa respondenter svarade att hen också skulle ha velat att det skulle varit mer prat om människorelationer, gränssättningar och fertilitetsmetoder.

"Jag tycker absolut den var bristfällig. Jag tycker att det borde tas mer upp om människorelationer, kommunikation, gränssättning och även olika fertilitetsmetoder."

En respondent svarade att hen skulle ha velat ha mer information om olika sätt att ha sex på samt flera olika preventivmedel och hur man får tag i dem.

"Tekniskt sett så får man ju veta det man måste veta, men nog är det mycket som inte togs upp eller som man skyndade sig igenom. T.ex tycker jag inte att man tog upp så mycket gällande preventivmedel, förutom kondom. Det nämndes om p-piller men inte så mycket om hur man får tag på dem eller andra alternativ. Det känns som att undervisningen överlag var väldigt vinklad till pojkarna: "såhär tar du på kondomen, sen är det bara att köra". Inget prat om förspel eller andra sätt att ha sex på."

Två respondenter uttryckte att de skulle ha velat ha mer information om olika sexualiteter, sexuell mångfald och vad det innebär.

"Vi gick nog inte in särskilt djupgående på sexuell mångfald då detta inte var lika allmänt ännu när jag gick i grundskolan men jag hoppas och antar att läroplanen har blivit uppdaterad för att innehålla mera sådant."

En respondent skrev att hen skulle ha velat att de skulle ha tagit upp sexuella trakasserier. En respondent svarade att hen skulle ha velat att man pratade mer om den falska bild som olika medier ger av sex.

Fem respondenter berättade att de helt enkelt skulle ha velat ha mer sexualundervisning i skolan och att den skulle ha varit mer djupgående.

"Det jag har lärt mig har jag lärt mig av livserfarenheter. Tycker man borde ha mera sexualundervisning i skolan så man faktiskt lär sig. I högstadiet är man fortfarande liten och blyg med sexuella ämnen och vågar inte nödvändigtvis fråga om man inte förstår, och borde ha mera än en period där man går igenom sexualkunskap"

9.8 Lärarnas attityder

Jag var intresserad av att få veta vad respondenterna ansåg om lärarnas attityder. Därför handlade följande fråga om hur de upplevde att lärarnas attityder till sexualundervisning var och om respondenterna tror att lärarna tyckte undervisningen var viktig eller inte.

Två respondenter svarade att de inte tror att lärarna tyckte att sexualundervisning var så viktigt. En av dessa respondenter svarade att en av hens lärare visade tydligt att hon tyckte sexualundervisning var viktigt, men att ingen annan lärare ansåg det.

"...Man ger inte riktigt intrycket av att det är viktigt om man bara knäpper på en film, delar ut kondomer och sen avslutar lektionen."

En respondent uttryckte att hen inte tror att lärarna var negativt inställda men att hen fick en bild av att lärarna endast tog upp ämnet för att det stod i läroplanen.

"Även om jag inte upplevde att lärarna direkt var negativt inställda till sexualundervisningen fick man ändå en bild av att dom pratade om det mest för att det fanns med i läroplanen och de därför var tvungna att ta upp det."

En respondent berättade att hen tror att lärarna ansåg att sexualundervisning är något som eleverna kunde lära sig utanför skolan.

"Lärarna kanske tyckte att detta får de lära sig utanför skolan. Lågstadieläraren undvek hela kapitlet då han sade att vi fick läsa det själva och sen fara på rast då vi var färdiga. Då minskade han risken att behöva svara på några frågor. Nog kan man förstå också att det inte säkert är så lätt att prata om sexualundervisning i lågstadiet, eleverna i en klass är ju också säkert lite olika mogna. Religioner och rörelser som eleverna kan tillhöra gör också att läraren kanske undviker att få föräldrar som ringer och frågar var han/hon har lärt ut i klassen."

Nio respondenter svarade att de tror att lärarna ansåg att undervisningen var viktig. Fem av dessa förklarade att de nog tror att lärarna ansåg att ämnet var viktigt, men att lärarna tyckte det var pinsamt och obekvämt att prata om och att undervisningen därför blev bristfällig. Tre av dessa respondenter svarade att de tror att lärarna ansåg att ämnet var viktigt men att lärarna tyckte att det var för krävande att undervisa eller att de hade för lite tid för att kunna ha längre undervisning om ämnet.

"Jag tror att lärarna tyckte det var viktigt för studeranden att lära sig men att de hade ett för packade scheman för att kunna ge all den information som de hade velat"

"Det verkade som de såg undervisningen som krävande men viktig"

9.9 Lärarnas beteende

Som en följdfråga till föregående fråga så handlade den tionde frågan om hur respondenterna upplevde att lärarna betedde sig under sexualundervisningen.

Tio respondenter svarade att de upplevde att lärarna var nervösa eller obekväma under sexualundervisningen.

"...Jag tror dock att det är ganska svårt för en lärare i ett högstadie att stiga framför en klass med tonåringar och prata öppet om sex då sex också kan vara väldigt personligt."

Två av dessa tio respondenter uttryckte att lärarna i lågstadiet var mer nervösa än lärarna i högstadiet. En respondent ansåg att de kvinnliga lärarna hen haft har varit mer avslappnade än de manliga.

"De kvinnliga lärarna jag haft har varit mycket mer avslappnade än de manliga. Kanske för att kvinnor märker hur obildade män generellt är när det kommer till kvinnokroppen osv. Det blir ju frustrerande och kan motivera dem att faktiskt vilja undervisa unga i dethär. Biologiläraren i lågstadiet tog ju knappt ens upp ämnet, han bad oss att läsa själva i boken. Också läraren i högstadiet undvek att själv prata om ämnet, det kändes säkert lättare att visa filmen."

Fyra respondenter ansåg att deras lärare inte verkade nervösa. Ord som nämndes för att beskriva lärarna var bland annat professionella, självsäkra och avslappnade.

"Vårn h  lokunskapsl  rare var väldigt självsäker när hon lärde oss. Ingen nervositet märktes i alla fall vad jag kommer ihåg. Det kändes som om hon ville få informationen att nå eleverna"

9.10 Hur borde man som vuxen prata med ungdomar?

Nu när jag frågat mycket om hur respondenterna har upplevt sin sexualundervisning och lärarnas beteende så tänkte jag att det vore väldigt intressant att också få reda på hur de tycker att man som vuxen *borde* vara då man pratar om sex och sexualitet med ungdomar.

H  r svarade de flesta väldigt olika, men det som nämndes flera gånger var att man som vuxen borde vara öppensinnad, lugn, vara på elevernas nivå och inte själv tycka att det är pinsamt att prata om sex och sexualitet. Att man borde vara avslappnad, påläst, bekväm, självsäker,   rlig, tydlig och inte ta något för givet uppkom också. Fyra respondenter uttryckte att de tycker att man ska låta eleverna diskutera sinsemellan och tillsammans med läraren samt att läraren ska försöka skapa en sådan atmosfär så att eleverna v  gar ställa frågor.

Eftersom respondenterna hade väldigt olika svar så tycker jag att det bästa sättet att få fram svaren är att visa några citat för att få en klarare bild över hur respondenterna tänkte:

"Att man pratar lugnt, avslappnat och på elevernas nivå. Man förklarar så enkelt som möjligt så att eleverna också v  gar ställa frågor utan att känna sig "dumma"

"Jag tycker man ska vara självsäker och inte vara rädd om att prata om sådant med ungdomar. De behöver lära sig så de inte g  r några onödiga misstag i framtiden. Det må kännas pinsamt för dem i ung ålder, men när de blir äldre, tror jag de uppskattar vad man har lärt dem"

"Vara öppen, inte ta någonting för givet (t.ex. att anta att ungdomen   r heterosexuell bara för att det är "normen"). Också förstå att ungdomar idag f  r reda på mycket om sex och sexualitet via sociala medier och att då vara lite medveten om hurdan info som kanske n  r dem och eventuella risker eller frågor/osäkerheter som kan uppstå i samband med det."

"Vuxna borde vara avslappnade och inte tycka att det är pinsamt. Göra så att eleverna känner att de kan ställa vad som helst f  r frågor och att de v  gar ställa dem fast klassen h  r på. Att det skulle få vara en öppen och avslappnande diskussion utan dömande blickar och fniss."

"Att man   r   rlig och ej lindar in som tidigare (sluta med blommor och bin!) Man kan prata sex med barn! Barn   r ej dumma i huvudet. Bra att man kan diskutera och svara på sexfrågor n  r barn   r nyfikna och

intresserade, för det kommer ofta sen en ålder emot när det börjar bli pinsamt och jobbigt att fråga av en vuxen när man inte vet eller kan. Man kan vara klar och tydligt, utan att gå in på detaljer om sitt eget privatliv. Sex is normal."

9.11 Den perfekta sexualundervisningen

Som en final så frågade jag respondenterna hur de tycker att den perfekta sexualundervisningen skulle se ut. Även på den här frågan fick jag väldigt olika svar, vilket är förståeligt.

Fem respondenter svarade att man borde ha mer sexualundervisning. Två av dessa respondenter anser att sexualundervisning borde tas upp redan i lägre årskurser och två respondenter anser att sexualundervisningen borde tas upp ofta och regelbundet.

"Den skulle "smyga in" i allt tidigare ålder (speciellt om rätten till den egna kroppen och gränssättning). Det skulle inte vara enbart de där fåtal lektioner på 8:an som man ser framemot utan det skulle vara mer omfattande."

"Kanske att man på något sätt inkluderar det i varje läsår, från att man börjar skolan. Då handlar det ju givetvis inte om sex, men kanske om kroppen och personal space osv. Sen behöver eleverna alltid ha någon att vända sig till ifall de funderar på något."

Fyra respondenter anser att man borde ha mycket diskussioner och skapa ett tryggt ställe så att eleverna vågar fråga frågor. Här nämndes också att man kunde låta eleverna fråga frågor i olika former, till exempel med hjälp av en frågelåda eller i mindre grupper.

"en lugn lektion där läraren mest pratar och eleverna mest får lyssna men inte dra ut det heller, och sedan ta lite djupare undervisning i mindre grupper så eleverna kanske är mera bekväma med att fråga frågor. ifall eleverna går i mindre grupper tur om vis för djupare information och resten får ha rast tills det blir deras tur blir det också en lätt lektion som alla kommer tycka om då de inte behöver göra allt för mycket. så tror jag också att de flesta årkar lyssna bättre."

Andra beskrivningar på hur den perfekta sexualundervisningen skulle se ut var att man bland annat skulle prata mer om preventivmedel och deras effekter på kroppen, olika sexualiteter, vad som händer i kroppen under mens, samtycke och hur man tillfredsställer båda i ett

förhållande. En respondent berättade att hen anser att läraren borde brinna för sitt jobb och vara uppdaterad i vad som händer i ungdomarnas liv.

"Prata mycket om mensen vad som händer med kroppen, preventivmedel och vad de gör åt kroppen, hur länge ett "normalt" sex pågår och hur man ska våga säga nej om man inte vill ha samlag"

"Mera information om sex och hur man tillfredsställer båda i ett förhållande. Förspel, samtycke, g-spot. Berätta för ungdomar att alla är olika. Size doesn't matter, it's how you use it"

"Med lärare som brinner för sitt yrke och hänger med i vad som just nu är på gång hos de unga. Att lärarna håller sig uppdaterade och är inte rädda för att möta eleverna. Var en period i en annan skola under min gymnasietid. Där hade vi en lärare som satt och fingrade på undervisnings penisar och slidor så länge hon pratade om sex och samlevnad. Hon var intresserad och fick hela klassen att lyssna. Hon tyckte att ordet netflix and chill var väldigt roligt och älskade hur vi unga hade så många synonymer. Hon var uppdaterad och inte rädd för att svara på våra frågor."

9.12 Något att tillägga

Min sista fråga var om man hade något att tillägga. Ingen av respondenterna hade något att tillägga utom en. Hen skrev så här:

"Jag vill tro att dagens undervisning är så mycket bättre än den man själv hade! Har själv alltid haft intresse för att utbilda mig till sexualrådgivare. Synd jag ej kom på något bästa med sexualundervisningen man själv haft i grundskolan haha. Lite sorgligt ändå."

9.13 Sammanfattning av resultaten

Jag hade sammanlagt 14 respondenter som deltog i min undersökning. Den kvalitativa online-enkäten som användes för denna undersökning hade 13 öppna frågor.

Alla 14 respondenter ansåg att sexualundervisning är ett viktigt ämne och att det är bra att sexualundervisning är obligatoriskt i grundskolan. Respondenterna ansåg att sexualundervisningen är viktig för att ungdomar ska få korrekt information och få en chans att reflektera över ämnen som preventivmedel, könssjukdomar, normer, ömsesidighet, känslor, sexuella identiteter och porr.

Respondenterna berättade om hur de upplevde att undervisningen i lågstadiet (årskurs 1 – 6) och högstadiet (årskurs 7 – 9) gick till. Många av respondenterna minns ingenting eller endast väldigt lite av sexualundervisningen från lågstadiet. De som minns undervisningen berättade att ämnet behandlades väldigt kort och endast ur ett biologiskt perspektiv. Fem respondenter berättade att de minns att pojkarna och flickorna delades upp i skilda grupper och gick igenom olika saker utan att få ta del av den andra gruppens information. Alla respondenter minns åtminstone någonting från sexualundervisningen i högstadiet. De flesta svarade att de minns att sexualundervisningen nästan bara gick ut på att prata om könssjukdomar och preventivmedel. Nästan hälften av respondenterna berättade att de såg på undervisningsfilmen ”Sex på kartan”.

Respondenterna berättade att det som de tyckte var bäst med sexualundervisningen var att man fick information om preventivmedel, könssjukdomar och mens, samt att man tog upp ämnen som normer, sexualiteter och pornografi. Ett fåtal respondenter ansåg att det bästa med undervisningen var att se filmen ”Sex på kartan”. Fem respondenter berättade att det inte fanns något bra alls med sexualundervisningen eller att de inte kommer på något speciellt som skulle ha varit bäst.

Ingen av respondenterna ansåg att undervisningen var tillräckligt omfattande. Respondenterna berättade att de skulle ha velat ha mer djupgående undervisning där man hade behandlat ämnen som kommunikation mellan partners, gränssättningar, olika sexualiteter, sexuella trakasserier, fertilitetsmetoder samt fått mer information om olika preventivmedel och hur man får tag i dem.

Nio respondenter svarade att de upplevde att lärarnas attityder till sexualundervisningen var bra och att lärarna tyckte att ämnet var viktigt. Dessa nio respondenter uttryckte dock att även om de upplever att lärarna tyckte ämnet var viktigt så verkade lärarna inte ha tillräckligt med tid för ämnet, eller så var de obekväma med att prata om sex. Ett fåtal respondenter upplevde att lärarna hade dåliga attityder och att lärarna inte tyckte att sexualundervisningen var viktig. De flesta av respondenterna ansåg att deras lärare verkade nervösa under sexualundervisningen. Endast fyra respondenter ansåg att deras lärare inte alls verkade nervösa eller obekväma.

Respondenterna berättade att man som vuxen borde vara lugn, självsäker, tydlig, öppensinnad och på elevernas nivå då man pratar med dem om sex. Som vuxen borde man också vara bekväm i situationen och inte själv tycka att det är pinsamt.

En perfekt sexualundervisning enligt respondenterna vore att eleverna skulle få vara med och diskutera och våga ställa frågor. Sexualundervisningen i sig borde tas upp i lägre årskurser och hållas regelbundet. Man skulle prata mer om olika sexualiteter, vad som händer i kroppen under mens, flera olika preventivmedel och deras effekter på kroppen samt samtycke. Läraren borde brinna för sitt jobb och hänga med i vad som händer i ungdomsvärlden.

10 Slutdiskussion

I detta kapitel kommer jag sammanfatta mitt examensarbete och diskutera om jag har uppnått syftet och besvarat mina frågeställningar. Jag kommer också att kritiskt granska mitt arbete samt reflektera över hur processen att skriva detta arbete har varit.

Syftet med mitt examensarbete var att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning de själva fått i grundskolan. Jag ville ta reda på hur unga vuxna minns sexualundervisningen; vad som var bra och tillräckligt, samt vad de upplever att fattades. De centrala frågeställningarna som jag byggt mitt arbete kring är följande: Hur upplevde unga vuxna sin sexualundervisning? Anser unga vuxna att sexualundervisning är viktigt? Hur upplevde unga vuxna att lärarnas attityder kring ämnet var?

I min teoridel beskrev jag vad ungdom som begrepp innebär. Jag har tagit upp ämnen som ungdomars attityder gentemot sexualitet, ungdomars utveckling samt beskrivit begreppen sexualitet, sexuell hälsa och sexuell identitet. Jag lyfte upp varför sexualundervisningen behövs både för individen och hela samhällen. Jag beskrev även hur sexualundervisningen sett ut i Finland sedan år 1970-talet då sexualundervisningen blev obligatorisk för första gången, samt hur undervisningen ser ut nu; vad den grundar sig på, hur grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ser ut och hur man som vuxen kan tänka då man undervisar i sexualundervisning. Jag tycker själv att de teman som behandlas i texten är relevanta.

Jag valde en kvalitativ metod för min undersökning. Jag skickade ut en länk till en online-enkät med 13 öppna frågor till 14 unga vuxna i åldrarna 20 – 25 år. Jag valde själv mina respondenter från min egen och mina vänners bekantskapskretsar. Jag skulle ha kunnat skicka ut en länk till min online-enkät åt till exempel hela skolan, Yrkeshögskolan Novia.

Men då skulle risken att få in allt för många svar varit väldigt stor. Så jag är nöjd över att jag istället valde mina respondenter själv eftersom jag på så sätt kunde jag kontrollera antalet respondenter.

Mina frågor handlade om respondenternas egna tankar kring sexualundervisning generellt samt deras tankar kring den sexualundervisning de fått i grundskolan. Hur de upplevde att undervisningen gick till, vad de tycker att var bäst med undervisningen, vad som kunde ha varit bättre, hur de upplevde lärarnas attityder och beteende samt hur den perfekta sexualundervisningen skulle se ut enligt respondenterna själva. Jag tycker att man ser en tydlig koppling mellan mina intervjufrågor och mitt syfte med arbetet samt mina frågeställningar. Därför är jag nöjd med mina intervjufrågor. Den enda fråga som jag önskar att jag formulerat på ett annat sätt var fråga nummer sex (se bilaga 1) eftersom respondenterna tolkade den på två olika sätt.

Alla mina 14 respondenter ansåg att sexualundervisning är viktigt, men ingen uttryckte att de var nöjda med den undervisning de själva fått. Respondenterna berättade att det som var bäst med undervisningen var att de fick information om preventivmedel, könssjukdomar, mens och att man pratade om normer och pornografi. Det som respondenterna upplevde att fattades från undervisningen var information om olika sexualiteter, fertilitetsmetoder, preventivmedel, gränssättningar och kommunikation mellan partners. Nio respondenter ansåg att deras lärare hade bra attityder gentemot sexualundervisningen men att lärarna själva var obekväma i att hålla lektioner eller att lärarna inte hade tillräckligt med tid för att gå djupare in på ämnet. På grund av detta ansåg majoriteten att deras lärare verkade obekväma och nervösa då de undervisade.

När jag ser kritiskt på min undersökning och respondenternas svar så funderar jag på hur människans minne påverkar svaren. Respondenterna blickar tillbaka många år, vilket innebär att de kanske inte minns exakt hur allt var då de gick i grundskolan. Det kan också hända att vissa minnen blir förstärkta med tiden och att man minns att saker var bättre eller sämre än de faktiskt var. Men å andra sidan ville jag ha reda på hur de själva minns undervisningen och det har jag gjort.

Med detta sagt tycker jag själv att jag har uppnått syftet med mitt examensarbete. Syftet var att undersöka unga vuxnas uppfattningar och tankar kring den sexualundervisning de själva fått i grundskolan; vad de tycker att var bra och vad de upplever att fattades. Ingen av de unga vuxna som deltog i min undersökning uttryckte att de var nöjda med den sexualundervisning de fick i grundskolan, men att det som var bra var att de fick information

om preventivmedel, könssjukdomar, mens samt att man pratade om normer och pornografi. Det som de unga vuxna tyckte att fattades var information om olika sexualiteter, fertilitetsmetoder och preventivmedel, samt prat om gränssättningar och kommunikation mellan partners.

Jag tycker också att jag har fått svar på mina frågeställningar, som var följande: Hur upplevde unga vuxna sin sexualundervisning? Anser unga vuxna att sexualundervisning är viktigt? Hur upplevde unga vuxna att lärarnas attityder kring ämnet var? De unga vuxna anser att sexualundervisningen var bristfällig och inte alls tillräckligt omfattande. Alla unga vuxna som deltog i undersökningen ansåg att sexualundervisning är viktigt. Majoriteten av de unga vuxna upplevde att deras lärare hade bra attityder gentemot sexualundervisning men att lärarna ändå verkade obekväma och nervösa då de skulle lära ut.

Processen med att jobba med detta arbete var lång. Min tidsplanering misslyckades rejält. Jag började på med mitt arbete strax innan jul år 2019 och hade tänkt få färdigt arbetet före maj månad år 2020. Tyvärr kom en stor personlig förlust emot mig i början på året då en nära familjemedlem gick bort. Förutom det så kom plötsligt pandemin covid-19 och lade käppar i hjulet. Jag bestämde då att jag inte kommer försöka göra klart mitt arbete till maj månad som det var planerat, utan att jag skulle göra färdigt arbetet först till hösten. Jag skrev i lugn takt hela sommaren och nu på hösten 2020 tog jag slutspurten. Eftersom covid-19 fortfarande var ett aktuellt problem på hösten och antalet smittade, speciellt i Vasa där jag bor, höjde till skyarna så var jag tvungen att tänka om angående mina intervjuer. Jag kunde inte ha dem som jag tänkt utan var tvungen att tänka om. Därav min online-enkät. Men allt blev bra till slut och jag är nöjd över mitt arbete. Jag är nöjd över det ämne jag valt att skriva mitt examensarbete om. Jag är också nöjd över mina källor, de teman som behandlas i teoridelen, att jag valde att använda mig av en kvalitativ metod, mina intervjufrågor, att jag fick in så många svar och att jag fick ihop allt.

Litteraturförteckning

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R., & Vilén, M. (2007). *Ungdomstiden*. Vammala: Utbildningsstyrelsen.

Apter, D., & Marions, L. (2009). Reproductiv hälsa i Finland och Sverige. *Finska Läkaresällskapets Handlingar*, 169 (1), s. 53 - 58. Hämtad 15.05.2020, från <https://www.fl.s.fi/Site/Data/884/Files/Dan%20Apter%20och%20Lena%20Marions.pdf>

Finlex. (2016). *Ungdomslag* (1285/2016). Hämtad 25.06.2020, från <https://finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161285#Pidp446117792>

Holme, I. M., & Solvang, B. L. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Häggström-Nordin, E., & Magnusson, C. (2016). *Ungdomar, sexualitet och relationer*. Lund: Studentlitteratur.

Institutet för hälsa och välfärd (1). (2020a). *Aborter 2019*. Hämtad 21.06.2020, från <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik/statistik-efter-amne/sexuell-och-reproduktiv-halsa/aborter/aborter>

Institutet för hälsa och välfärd (2). (2016). *Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020*. Hämtad 12.04.2020, från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Institutet för hälsa och välfärd (3). (2020b). *Lägesöversikt om coronaviruset*. Hämtad 12.10.2020, från <https://thl.fi/sv/web/infektionssjukdomar-och-vaccinationer/aktuellt/aktuellt-om-coronaviruset-covid-19/lagesoversikt-om-coronaviruset>

Institutet för hälsa och välfärd (4). (2020c) *Resultat av enkäten Hälsa i skolan*. Hämtad 22.08.2020, från <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/befolkningsundersokningar/enkaten-halsa-i-skolan/resultat-av-enkaten-halsa-i-skolan#region>

Katz, O., Bengtsdotter Katz, V., Franck, O., & Wallin, A. (2014). *Att undervisa om sexualitet och relationer*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Knutagård, H. (2016). *Sexualitet och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Nilsson, A. (2005). Samtalet i skolan – om metoder och etik. i: Myndigheten för skolutveckling. *Hela livet - 50 år med sex och samlevnadsundervisning*. Hämtad 14.04.2020

Nordenmark, L. (2011). *Sex och samlevnad i skolan*. Otta: Nordstedts

Pedersöre kommun. (2016). *Pedersöre Läroplan 2016*. Hämtad 05.08.2020, från <https://www.pedersore.fi/assets/egrunder-grundlaeggande-utbildning-laeroplan2016.pdf>

Røthing, Å., & Bang Svedensen, S. H. (2011). *Sex och samlevnad – Perspektiv på undervisning*. Lund: Studentlitteratur

Social- och hälsovårdsministeriet. (u.å.). *Främjande av sexuell hälsa*. Hämtad 05.04.2020, från <https://stm.fi/sv/halsoframjande/sexuell-halsa>

The International Planned Parenthood Federation & Federal Centre for Health Education. (2018). *Sexuality Education in Europe and Central Asia*. Hämtad 18.04.2020, från https://www.ippfen.org/sites/ippfen/files/2018-05/Comprehensive%20Country%20Report%20on%20CSE%20in%20Europe%20and%20Central%20Asia_0.pdf

Utbildningsstyrelsen (1). (u.å.). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*. Hämtad 12.03.2020, från <https://www.opf.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen>

Utbildningsstyrelsen (2). (2004). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2004*. Hämtad 12.03.2020, från https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/lpgrundl2004_0.pdf

Utbildningsstyrelsen (3). (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Hämtad 14.03.2020, från https://www.opf.fi/sites/default/files/documents/166434_grunderna_for_laroplanen_verkk_ojulkaisu.pdf

World Health Organization. (2020a). *Sexual Health*. Hämtad 16.04.2020, från https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_1

World Health Organization. (2020b). *Sexual Health*. Hämtad 16.04.2020, från

https://www.who.int/health-topics/sexual-health#tab=tab_2

Bilagor

Intervjufrågor

1. Vad är din ålder?
2. Vad tänker du kring sexualundervisning generellt? Tycker du att sexualundervisning är ett viktigt ämne? Varför/ varför inte?
3. Vad anser du om att sexualundervisningen är obligatorisk i grundskolan?
4. Vad minns du av sexualundervisningen i lågstadiet (åk 1 - 6)? Hur gick undervisningen till?
5. Vad minns du av sexualundervisningen i högstadiet (åk 7 - 9)? Hur gick undervisningen till?
6. Upplevde du undervisningen annorlunda i olika årskurser och vad tror du det berodde på?
7. Vad tycker du att var bäst med den sexualundervisning du fick i grundskolan? (åk 1 - 9)
8. Tycker du att den sexualundervisning du fick i grundskolan (åk 1 - 9) var tillräckligt omfattande eller hade du fortfarande många frågor efter undervisningen? Vad fattades eller kunde ha varit bättre/annorlunda i så fall?
9. Hur upplever du att lärarnas attityder till sexualundervisningen var? Tror du att de ansåg att undervisningen var viktig? Varför/ varför inte?
10. Hur upplever du att dina lärare betedde sig under sexualundervisningen? Tycker du att lärarna till exempel verkade nervösa eller avslappnade? Utveckla gärna!
11. Hur tycker du att man som vuxen borde vara när man pratar om sex och sexualitet med ungdomar för att nå fram till ungdomarna på bästa sätt?
12. Hur skulle den perfekta sexualundervisningen se ut?
13. Finns det något du vill tillägga?